

Куцепал Світлана Вікторівна, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри теоретико-правових дисциплін,
Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна
e-mail: svetlanakutsepal@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3804-6031

ЦИФРОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті здійснено соціально-філософський аналіз феномену цифрової ідентичності як результату соціокультурної реальності інформаційного суспільства, де мережевий простір сприяє формуванню різноманітних образів «Я». Аргументовано тезу про зміну звичного життєвого світу особистості під впливом інформаційно-комунікаційних технологій на світ цифрової культури й цифрової комунікації. Доведено, що класичне тлумачення людини, наділеної моральними наративами, Раціо, самосвідомістю та автономією в умовах інформаційного суспільства трансформується в дуальність фізичного і цифрового «Я». Людина в інформаційному суспільстві одночасно може жити як у фізичному, так і в цифровому просторі, тому може експериментувати з власною ідентичністю, змінювати образи-маски власного «Я», задовольняти свої комунікативні, когнітивні, соціальні потреби.

Ключові слова: *людина, суспільство, інформаційне суспільство, цифрове суспільство, ідентичність, цифрова ідентичність.*

Постановка проблеми. Сучасний соціально-філософський дискурс характеризується розмаїттям визначень як наявного етапу розвитку суспільства (інформаційне, постіндустріальне, мережеве, цифрове, SMART-суспільство, суспільство інтерактивного спектаклю як результат синтезу процесу симуляції та електронної віртуалізації (С. Бест, Д. Келлнер) [1], так і галереєю образів людини (Homo virtualis, Homo digitalis, «цифровий номад»), що перетворюється на «антропотехнічний феномен» [2], змушений адаптуватися до цифрової реальності та постійно взаємодіє з алгоритмами соціальних мереж та їхніми платформами. Така трансформація соціокультурної реальності та антропологічні наслідки науково-технічного й технологічного прогресу актуалізують проблему критичного аналізу ідентичності в умовах інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний науковий дискурс стосовно феномену інформаційного суспільства та трансформації образу людини в контексті цього суспільства має міждисциплінарний характер, оскільки технологічна проблематика інкорпорується в гуманітарний дискурс. Це актуалізує необхідність доробок філософського, культурного, психологічного, правового, педагогічного осмислення, які широко представлені в західному та європейському гуманітарному співтоваристві.

Сутність та специфіку феномену інформаційного (цифрового) суспільства та цифрової ідентичності, трансформацію ідентичності людини в епоху цифрових технологій, філософське осмислення проблеми суб'єктності в умовах інформаційного суспільства, переосмислення категорій приватності, свободи, відповідальності детально проаналізовано в публікаціях вітчизняних дослідників М. В. Бугайова [6], І. М. Гояна, М. В. Дойчик, Р. П. Даниляка [7], О. Г. Данильяна, О. П. Дзьобаня [11], А. Крупи [10], В. О. Токаревої [15], М. П. Требіна [3; 14], І. Чайки, Р. Вишневецького, В. Павловського [2]. Західні дослідники Бест С., Келлнер Д. [1], Боц-Борнштейн Т. [8], Крокер А., Вайнштейн М. [5], Мортеза В. [16], Теркл Ш. [4; 9], Унгерер А. [12], Юю В., Косінські М., Стілвелл Д. [13] також приділяють значну увагу дослідженню інформаційного суспільства та цифрової ідентичності особистості. Проте, враховуючи стрімкі трансформації технологій та цифрового (віртуального) середовища, зважаючи на реалії сьогодення, потреба дослідження феномену цифрової ідентичності потребує постійної філософської рефлексії.

Формулювання цілей. Мета статті – розкрити сутність впливу інформаційних технологій на формування особистості та конструювання ідентичності особистості в соціально-філософському дискурсі інформаційного суспільства.

Вклад основного матеріалу. Середовищем буття людини інформаційного суспільства стали цифрові технології, які, «будучи плодом людської уяви та творчості, у свою чергу також змінюють людей, доповнюючи та перетворюючи звичне середовище проживання» [3, с. 14]. Під впливом технологій змінюється онтологічний статус будь-якої події, тому що більше значення має вже навіть не сама подія, а розмаїття коментарів стосовно неї. Як зауважує Ш. Теркл, комп'ютер вже не сприймається лише як гаджет, а стає складовою частиною особистого й психологічного життя людини, може виступати проєкцією частини «Я», «дзеркалом розуму» [4]. Одним із наслідків цифровізації та бурхливого розвитку комп'ютерних технологій є зміна домінантної когнітивної моделі соціуму, замість моделі «знання» пріоритетною стає модель «інформації». Класичне знання поступається місцем інформації, суттєво розширюються когнітивні можливості особистості, проте зменшуються обсяги тривалої пам'яті.

А. Крокер та М. Вейнстейн пов'язують віртуалізацію з відчуженням тіла (плоті), коли людина у процесі використання комп'ютерних технологій перетворюється на «wired body» (тіло, під'єднане до комп'ютера), яке характеризується лише віртуальною біологічною формою, тобто перетворюється на техноїдну форму життя [5]. Створюються практики позатілесної ідентифікації людини, конструюється модель реальності, де знаки втрачають своє референтне значення, а дійсність постає як певний порядок симулякрів, знайти «чистий» реальний об'єкт вже майже неможливо, оскільки реальні речі та предмети утворили симбіоз із симулякрами, копіями, ерзацами тощо.

Замість реальності – калейдоскоп образів, спроектованих на особистий екран, при цьому події можуть відбуватися в цей момент, а можуть лише бути фейковими, сконструйованими ЗМІ, блогами, твітами, викладеними на загальний огляд реальними людьми чи ботами або троями, однак, відображені у віртуальному екрані, вони сприймаються як реальні, здійснюють маніпулятивний вплив на свідомість споживача медіапродукції, тому все, що відбувається навколо, сприймається як театральна постановка, перформенс, у крайньому разі – як реаліті-шоу.

«Інформаційне суспільство створило умови для проживання людини в альтернативному, віртуальному просторі. У цьому нематеріальному світі людина постала як інший тип особистості, що позбавлений фізичного тіла, сконструйований зі знаків, сенсів, симулякрів та існує в такому самому символічному віртуальному суспільстві» [6, с. 10]. Виникає специфічний топос, створений за допомогою комп'ютера, що відображається та реалізується у свідомості користувача ПК, створюється відмінність між реальним «Я» та «Я» цифровим.

І. М. Гоян, М. В. Дойчик, Р. П. Даниляк детально аналізують проблему ідентичності особистості в контексті розвитку SMART-суспільства і роблять висновок, що сучасна цифрова доба формує нову оптику – особистість дедалі частіше постає як гібридна структура, що одночасно функціонує у фізичному та віртуальному просторах. Вона формується не лише через власні вчинки та досвід, а й через цифрові алгоритми, візуальні репрезентації, реакції онлайн-спільнот [7]. У мережі Інтернет людина одночасно співіснує у фізичному й віртуальному світах, що породило новий тип темпорального досвіду, властивий користувачам соціальних мереж та суттєво змінили просторові характеристики, оскільки реальний простір вже не є життєво необхідним і легко замінюється штучним, неевклідовим, де взагалі не існує відстані, бо вона долається за лічені секунди завдяки глобальним системам зв'язку. На думку Т. Боц-Борнштейна, віртуальні артефакти формують нову категорію буття, яка перебуває поза межами класичної субстанціалізації матеріального [8]. Миттєвість, тимчасовість переважають над протяжністю, ефект поверхні

змінює ефект глибини, результатом цього стає фрагментація ідентичності, адже індивід змінюється залежно від цифрового середовища.

Комп'ютер став порталом, який дозволяє людям вести паралельне життя у віртуальних світах [9], імітує якості світу, навіть замінює увесь світ. Завдяки цьому магічному порталу суттєво розширюються комунікативні горизонти, індивід отримує можливість репрезентувати себе мережевим мешканцям, отримати коментарі та певну кількість та якість вподобайок, унаслідок чого змінити самооптику, усвідомити нові аспекти самості. «Свобода самовираження в цифровому просторі розширюється, проте супроводжується новими формами контролю, алгоритмічного впливу та маніпуляції свідомістю, що ставить під сумнів автономію особистості» [10, с. 77]. Небезпечною і для суспільства, і для окремої особистості є спокуса надання віртуальному образу гіпертрофованого значення, наслідком чого можуть стати значні проблемні колізії, інтелектуальне та емоційно-екзистенційне відчуження, домінування об'єктів комп'ютерної реальності над об'єктами природного світу. «Інформаційне суспільство є необмеженим простором для самоконструювання особистості, з одного боку, розширюючи простір ідентифікації, а з іншого, – звужуючи саму ідентичність за рахунок вибору дедалі вузких культурних лагун для самоідентифікації» [11, с. 12].

Дуальність тілесного та цифрового «Я», на думку А. Унгерера, сприяє виникненню певних емоційних проблем, таких як страх втратити зв'язок і бути забутим, почуття неповноцінності з заниженою самооцінкою, розрив між кіберобразом і реальним собою в нормальному житті, усе це може призвести до відчуття самотності, покинутості та відокремленості – до повного нещастя [12]. Захоплення спілкуванням у мережі призводить до втрати реальної комунікації, інформаційного перевантаження та збільшення соціальних взаємодій у кіберпросторі, залежності від гаджетів, небезпекою втрати недоторканості приватного життя та особистих даних, зниження потреби в офлайн-спілкуванні та міжособистісній взаємодії.

Зручність онлайнсервісів має дві сторони. По-перше, безперечно, зручніше оплатити покупки чи комунальні платежі за допомогою онлайн-банкінгу, а по-друге, «люди, які шукають інформацію в Мережі, самі стають джерелом інформації» [13, р. 1038], відбувається втрата конфіденційності – «цифрові сліди» (запити в інтернеті, користування банківською карткою, відео чи фотографії на наших соціальних сторінках), які залишаються в мережі. Як зауважує М. Требін, «майже всі онлайн-простори контролюються комерційними компаніями та державою. Вони знають, хто ми, коли у нас день народження, що ми шукаємо онлайн, де працюємо, де ми були, які наші обличчя та обличчя наших друзів і родичів, у що ми віримо, які наші політичні погляди, тобто наше осо-

бисте життя знаходиться під їх майже повним конт-ролем» [14, с. 16]. Наслідком цього може стати використання персональних даних, надсилання фейкової або маніпулятивної інформації, інтернет-шахрайство тощо.

У гуманітарному дискурсі існує значна кількість дефініцій поняття «цифрова ідентичність». М. П. Требін вважає, що «у цифрову епоху ідентичність перестає бути виключно біографічною чи соціальною конструкцією – вона дедалі більше формується у взаємодії з цифровими технологіями, платформами та алгоритмами. Поняття *цифрової ідентичності* охоплює не лише дані, які користувач залишає в мережі, але й способи самопрезентації, взаємодії, рефлексії та навіть самосприйняття, ... цифрова ідентичність – це єдність «Я-віртуального», що маніфестує цифровий компонент віртуальної особистості (цифровий образ, цифровий профіль, цифровий слід, цифрове ім'я тощо), і «Я-реального», що репрезентує єдність біопсихосоціальної реальної особистості» [3, с. 16; 19]. В. Токарева наголошує на тому, що «цифрова ідентичність – це сукупність всієї інформації про особу в цифровому просторі, а саме: персональні дані, «цифровий слід», цифрову репутацію, дані про взаємодію з іншими суб'єктами в мережі та інформацію про будь-які вчинювані дії, навіть якщо вони були видалені з публічного доступу в інтернеті, тощо» [15, с. 38].

У контексті інформаційного суспільства змінюється образ людини, яка перетворюється на динамічного, інформаційно-мережевого агента, формується феномен цифрової ідентичності. «В інформаційному середовищі людина стикається з декількома видами ідентичності, які піддаються позитивним і негативним змінам під впливом інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Головними з них є два типи ідентичності: *ipse*-ідентичність (відчуття власної особистості) та *idem*-ідентичність (більш формальна ідентичність, що залежить від контексту, оточення й ситуації). Захисники недоторканності приватного життя і прав людини підкреслюють перш за все загрозу *ipse*-ідентичності. Комп'ютери накопичують знання, створюють профілі, здійснюючи внесок в *idem*-ідентичність користувача, який не підозрює про ці профілі й про те, як вони впливають на його *ipse*-ідентичність. Це суттєво впливає на позитивну свободу індивіда, оскільки світ, з яким він взаємодіє, вже обраний для нього» [11, с. 10].

Як зауважує В. Мортеза, цифрова ідентичність в інтернеті – це створення та презентація особи у віртуальному середовищі, яке може збігатися з ідентичністю реальної фізичної особи або не збігатися з нею в разі створення несправжньої, фейкової цифрової особи [16]. Відомо, що для користування мережею Інтернет потрібно виконати базові вимоги, перш за все створити свій «цифровий» образ (віртуальний «паспорт»): *nickname* та IP-адресу, які

і є цифровою ідентичністю (всі дані про особу, які зберігаються у інформаційному просторі), що формується у взаємодії та комунікації з іншими користувачами мережі.

Безсумнівно, що цифрові технології та різноманітні гаджети постійно будуть вдосконалюватися, спектр мережевих інтеракцій та соціальної колаборації буде розширюватися, формуючи нові поведінкові патерни як у професійній, навчальній та науковій діяльності, так і в повсякденній поведінці та комунікації. Відповідно, для індивіда збільшуватиметься роль рефлексії та саморефлексії у процесі оцінювання інформації, вдосконалення цифрової самопрезентації, у суспільному плані – необхідність розвитку інфраструктури та кібербезпеки для забезпечення безпеки та конфіденційності користувачів.

Висновки. Класичне тлумачення людини, наділеної моральними наративами, Радіо, самосвідомістю та автономією, в умовах інформаційного суспільства трансформується в дуальність фізичного та цифрового «Я».

Сучасні технології породжують онтологічні та антропологічні зміни, змінюють соціальні практики і структуру людської суб'єктності. Людина в інформаційному суспільстві одночасно може жити як у фізичному, так і в цифровому просторі, тому може експериментувати з власною ідентичністю, не зважаючи на тілесні та гендерні обмеження, змінювати образи-маски власного і «Я», задовольняти свої комунікативні, когнітивні, соціальні потреби. При цьому процес самоідентифікації та самосприйняття постійно прискорюється та модифікується під впливом стандартизованих алгоритмів у технологічній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Best S., Kellner D. *The Postmodern Adventure: Science, Technology, and Cultural Studies at the Third Millennium*. New York : Guilford, 2001. 313 p.
2. Чайка І., Вишневецький Р., Павловський В. Концепції інформаційного суспільства: філософсько-антропологічний аналіз. *Humanities Studies*. 2024. Вип. 18 (95). С. 79–87. doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-08>.
3. Требін М. П. *Номо Digitalis: трансформація ідентичності в епоху цифрових технологій. Людина в цифровому суспільстві: сучасні тренди* : монографія. Харків : Право, 2025. С. 5–43.
4. Turkle Sh. *The Second Self: Computers and the Human Spirit*. New York : Simon & Schuster, Inc., 1984. 387 p.
5. Kroker A. Weinstein M. *Data trach. The theory of the virtual class*. Montreal : New World Perspectives, 1994. 176 p.

6. Бугайов М. В. Віртуалізація особистості як культурний феномен цифрового суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. №2. С. 9–13.
7. Гоян, І. М., Дойчик, М. В., Даниляк, Р. П. Проблема ідентичності особистості у контексті розвитку SMART-суспільства: філософський аналіз. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. №12. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17347642>.
8. Botz-Bornstein T. *The Philosophy of Lines: From Art Nouveau to Cyberspace*. London : Palgrave Macmillan, 2021. 26 p.
9. Turkle Sh. *Alone Together: Why We Expect More From Technology and Less From Each Other*. New York : Basic Books, 2011. 379 p.
10. Крупа А. Вплив ІКТ на світоглядні та ціннісні орієнтації особистості у добу інформаційного суспільства. *Humanities Studies*. 2025. Вип. 25 (102). С. 76–85.
11. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Людина в інформаційному суспільстві: проблема моральної ідентифікації. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2019. №1 (40). С. 8–20.
12. Ungerer A. Homo disruptus and the future church. *HTS Theologiese Studies*. 2019. Vol. 75. №4. P. 1–8. doi: <https://doi.org/10.4102/hts.v75i4.5447>.
13. Youyou W., Kosinski M., Stillwell D. Computer-based personality judgments are more accurate than those made by humans. *PNAS*. 2015. Vol. 112. №4. P. 1036–1040. doi: <https://doi.org/10.1073/pnas.1418680112> (дата звернення: 27.03.2026).
14. Требін М. П. Цифрове суспільство: спроба проникнення в сутність. *Цифрова епоха: міждисциплінарний дискурс* : монографія. Харків : Право, 2024. С. 4–30.
15. Токарева В. О. Щодо питання цифрової ідентичності у мережі Інтернет. *Приватне та публічне право*. 2022. №4. С. 35–40.
16. Morteza V. N. Person and Personality in Cyber Space: A legal analysis of virtual identity. *Masaryk University Journal of Law and Technology*. 2016. Vol. 10 (1). P. 1–17.

REFERENCES

1. Best, S., Kellner, D. (2001). *The Postmodern Adventure: Science, Technology, and Cultural Studies at the Third Millennium*. New York: Guilford.
2. Chaika, I., Vyshnevetskyi, R., Pavlovskyi, V. (2024). Kontseptsii informatsiinoho suspilstva: filozofsko-antropolohichniy analiz. *Humanities Studies*, 18(95), 79–87. doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-08> [in Ukrainian].
3. Trebin, M. P. (2025). Homo Digitalis: transformatsiia identychnosti v epokhu tsyfrovyykh tekhnolohii. *Liudyna v tsyfrovomu suspilstvi: suchasni trendy*. Kharkiv: Pravo, 5–43 [in Ukrainian].
4. Turkle, Sh. (1984). *The Second Self: Computers and the Human Spirit*. New York: Simon & Schuster, Inc.
5. Kroker, A., Weinstein, M. (1994). *Data trach. The theory of the virtual class*. Montreal: New World Perspectives.

6. Buhaiiov, M. V. (2024). Virtualizatsiia osobystosti yak kulturnyi fenomen tsyfrovoho suspilstva. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv – Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management*, 2, 9–13 [in Ukrainian].
7. Hoian, I. M., Doichyk, M. V., Danyliak, R. P. (2025). Problema identychnosti osobystosti u konteksti rozvytku SMART-suspilstva: filosofskyi analiz. *Visnyk humanitarnykh nauk – Journal of the Humanities*, 12. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17347642> [in Ukrainian].
8. Botz-Bornstein, T. (2021). *The Philosophy of Lines: From Art Nouveau to Cyberspace*. London: Palgrave Macmillan.
9. Turkle, Sh. (2011). *Alone Together: Why We Expect More From Technology and Less From Each Other*. New York: Basic Books.
10. Krupa, A. (2025). Vplyv IKT na svitohliadni ta tsinnisni orientatsii osobystosti u dobu informatsiinoho suspilstva. *Humanities Studies*, 25(102), 76–85 [in Ukrainian].
11. Danylian, O. H., Dzoban, O. P. (2019). Liudyna v informatsiinomu suspilstvi: problema moralnoi identyfikatsii. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: filozofii, filozofii prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 1(40), 8–20 [in Ukrainian].
12. Ungerer, A. (2019). Homo disruptus and the future church. *HTS Theologiese Studies*, 75, 4, 1–8. doi: <https://doi.org/10.4102/hts.v75i4.5447>
13. Youyou, W., Kosinski, M., Stillwell, D. (2015). Computer-based personality judgments are more accurate than those made by humans. *PNAS*, 112, 4, 1036–1040. doi: <https://doi.org/10.1073/pnas.1418680112>
14. Trebin, M. P. (2024). Tsyfrove suspilstvo: sprobha pronyknennia v sutnist. *Tsyfrova epokha: mizhdystsypynarnyi dyskurs*. Kharkiv: Pravo, 4–30 [in Ukrainian].
15. Tokarieva, V. O. (2022). Shchodo pytannia tsyfrovoy identychnosti u merezhi Internet. *Pryvatne ta publichne pravo – Private and Public Law*, 4, 35–40 [in Ukrainian].
16. Morteza, V. N. (2016). Person and Personality in Cyber Space: A legal analysis of virtual identity. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 10(1), 1–17.

Kutsepal Svitlana Viktorivna, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theoretical and Legal Disciplines of the Poltava Law Institute of the Yaroslav Mudryi National Law University, Poltava, Ukraine

DIGITAL IDENTITY AS A PHENOMENON OF THE INFORMATION SOCIETY

This article presents a socio-philosophical analysis of the phenomenon of digital identity as a product of the sociocultural reality of the information society, where cyberspace facilitates the formation of diverse self-images. The thesis regarding the transformation of an individual's familiar lifeworld under the influence of information and communication

technologies into the world of digital culture and digital communication is substantiated. It is demonstrated that the classical conception of a person endowed with moral narratives, Ratio, self-awareness, and autonomy transforms, in the context of the information society, into a duality of the physical and digital “self.” In the information society, a person can simultaneously inhabit both physical and digital spaces, and thus can experiment with their own identity, change the masks of their self, and satisfy their communicative, cognitive, and social needs.

Keywords: *human, society, information society, digital society, identity, digital identity.*

Статтю подано / Submitted: 15.01.2026

Доопрацьовано / Revised: 27.01.2026

Схвалено до друку / Accepted: 20.02.2026

Опубліковано / Published: 06.05.2026

